

УДК 378:37.02

**РОЛЬ КОНСТРУКТИВІЗМУ В ПІДГОТОВЦІ
МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДНЗ**

С. П. Кушнір

*Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди (м. Харків, Україна)
E-mail: lanasvetla27@gmail.com*

**THE ROLE OF CONSTRUCTIVISM
IN THE FUTURE PRE-SCHOOL TEACHERS PREPARATION**

S. P. Kushnir

*H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University
(Kharkiv, Ukraine)*

Визначено необхідність переорієнтації системи підготовки майбутніх вихователів у педагогічному виші з огляду на реформування освітньої стратегії, перехід від гностичної парадигми освіти до компетентнісної, зміну функцій вихователя ДНЗ у рамках компетентнісного підходу з орієнтацією на розвиток у дошкільників ключових компетенцій. Спираючись на сучасне розуміння компетентнісного підходу як сукупності інноваційних теоретико-методологічних способів і прийомів проектування цілей, змісту, технологій і результатів освіти, з'ясовано, що підґрунтям даного підходу є ідеї філософії прагматизму й конструктивізму. На основі аналізу сучасних теоретичних та практичних досліджень розкрито специфіку закономірностей, принципів та ключових аспектів підготовки майбутніх педагогів-вихователів на основі ідей конструктивізму. Визначено основні наукові підходи, що зумовлюють сучасне розуміння педагогічного конструктивізму: концепція когнітивного розвитку Ж. Піаже, теорія соціального розвитку Л. Виготського, теорія прагматизму Д. Дьюї. Установлено, що педагогічний конструктивізм є теорією й практикою викладання і навчання, яка передбачає побудування окремою особою нових знань через власну психічну активність, діяльність та соціальну взаємодію. Визначено, що сучасний освітній процес у ВНЗ має передбачати: зміну освітньої функції педагога з активного транслятора знань на підтримуючого мотиватора, фасилітатора; студенто зорієнтоване навчання; участь студентів у розробці й організації навчального процесу з метою конструювання власного знання й досвіду; створення сприятливого, безпечного, мотивувального навчального середовища й бути

спрямованим на підготовку педагогів нової формації, спроможних реалізувати ідеї конструктивізму в роботі з дітьми дошкільного віку.

Ключові слова: вища освіта, підготовка, вихователь, конструктивізм, компетентність, прагматизм, компетентнісний підхід, навчання.

The article substantiates the necessity of reorienting the system of preparation future preschool children teachers in a pedagogical university on the basis of reforming the educational strategy from the Gnostic paradigm of education to the Competence paradigm, taking into account the changes in the functions of the preschool teacher in the framework of a competence approach with an emphasis on the key competencies development in children. Relying on the modern understanding of the competence approach as a set of innovative theoretical and methodological methods and techniques for designing goals, content, technologies and educational results, it is established that the basis of this approach is the ideas of the pragmatism and constructivism philosophy. The analysis of modern theoretical and practical research made it possible to reveal the specifics of the laws, principles and key aspects of the education future preschool children teacher's based on the constructivism ideas. Among the main scientific approaches that reveal the modern understanding of pedagogical constructivism were identified: the concept of cognitive development by J. Piaget, L. Vygotsky's theory of social development, D. Dewey's theory of pragmatism. It is determined that pedagogical constructivism is a theory and practice of teaching and learning, which provides for the construction by an individual of new knowledge through his own mental activity, activity and social interaction. It is determined that the modern educational process in the university should provide for a change in the educational function of the teacher from an active knowledge translator to a supporting motivator, facilitator; organization of student oriented training; participation of students in the learning process development and organization with the aim of constructing their own knowledge and experience; creation of a favourable, safe, motivating learning environment and be aimed at training a new formation teachers that are able to realize the constructivism ideas in working with children of preschool age.

Key words: higher education, preparation, the pre-school teachers, constructivism, competence, pragmatism, competence approach, learning.

Вступ. Постановка проблеми. Сучасна Україна потребує педагогів нової формації з конкурентоздатним європейським чи світовим рівнем кваліфікації, з новим типом мислення, з більш високим рівнем самостійності й прагненням до самоосвіти й саморозвитку впродовж життя. Виходячи з того, що міжнародна інтеграція є важливим вектором розвитку нашої держави, актуальним постає питання зміни концепції педагогічної освіти в Україні у напрямі європейської та світової стратегії розвитку у зв'язку з хронічним відставанням національної системи освіти від потреб соціального розвитку [12, с. 217]. На жаль, істотним недоліком реформування освітніх процесів в Україні й гальмом на шляху до світового та європейського рівня є те, що традиційна система освіти, яка й досі залишається гностичною («знаннєвою») по суті, продовжує панувати в

освітніх закладах. Серед причин, які викликали кризу традиційної системи, називають надлишковість знань, їх уривчастий характер, слабкий зв'язок із дійсністю, потребами практики (В. Богданова, С. Борисов, А.°Вербицький, І. Зимня, В. Осташев, М. Чошанов та ін.). Актуальними при визначенні змісту підготовки сучасних педагогів є основні положення компетентнісного підходу, що простежуються в концепціях прагматизму (Д.°Дьюї), теоріях соціального навчання (А. Бандура), оперантного навчання (Б.°Скінер), таксономії навчальних цілей (Б. Блум) тощо. Компетентнісний підхід дозволяє посилити результативний компонент освіти, наповнити мету, зміст, процес, мотивацію, результати реалістичним і прагматичним смислом. Цей підхід передбачає не стільки конкретну обізнаність у тій чи іншій сфері, професії чи діяльності, що виявляється у певних результатах, але й сукупність способів суб'єкт-суб'єктної взаємодії між учасниками, здатність успішно розв'язувати питання пізнання світу, побудові взаємин з іншими людьми.

Компетентнісний підхід розглядається як сукупність інноваційних теоретико-методологічних способів і прийомів проектування цілей, змісту, технологій і результатів освіти у рамках філософії прагматизму й конструктивізму [9, с. 39].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Конструктивізм у педагогіці розглядався Ernst von Glasersfeld (конструктивістський підхід до навчання), N. Noddings (конструктивістські погляди на викладання і навчання), В. Богдановою (філософський аспект конструктивістських ідей у педагогіці), О. Полат, М. Чошановим (принципи педагогіки конструктивізму), М. Ноулзом (сучасна практика освіти дорослих), Л.°Ляхоцькою, О. Самойленком (у рамках дистанційного навчання), О. Князевою, С. Курдюмовим (конструктивне навчання з точки зору синергетичного підходу) та ін. [22]. Конструктивне навчання в теоретичному плані частково обговорювалось у працях П. Гальперіна, В. Давидова, Б. Бім-Бада, Д. Ельконіна. Практичні аспекти навчання з огляду на провідні ідеї конструктивізму розглядалися крізь призму теорії «навчання через діяльність» і використання проектного методу (Д. Дьюї, У. Кілпатрик, О. Полат, Н.°Пахомова та ін.), активних методів (В. Беспалько, А. Вербицький, М.°Кларін, Г. Щедровицький та ін.) й інтерактивних методів (Л. Борзова, Л.°Вавілова, Т. Добриніна, Л. Мітіна, Т. Паніна, В. Ушмарова).

Незважаючи на нагальну потребу в обґрунтуванні нової концепції

освіти та підготовки майбутніх педагогів, в основу якої має бути покладена філософія педагогічного конструктивізму, сучасні дослідження здебільшого фокусуються на окремих питаннях результативності педагогічної освіти, визначенні стандартів освіти з розширенням дисциплін, що забезпечують формування компетентностей та отримання кваліфікації, дослідження суті й особливостей формування професійної компетентності тощо.

Метою даної статті є розкриття сутності ідей конструктивізму та його ролі в підготовці майбутніх вихователів ДНЗ.

Виклад основного матеріалу. Нова редакція Базового компонента дошкільної освіти в Україні (2012) передбачає реалізацію змісту дошкільної освіти вихователями на основі компетентнісного підходу й формування у кінцевому результаті відповідного віку рівня сформованості компетенцій дошкільників [2]. Проте система професійно-педагогічної підготовки у вищому навчальному закладі побудована в основному на традиційних технологіях навчання, що не сприяє підвищенню її ефективності й зумовлює перенесення існуючих підходів у практичну діяльність майбутніх вихователів, які основною своєю метою вбачають підготовку дитини до школи, що розглядається (у більшості випадків) як процес нагромадження значної кількості знань і їх закріплення. В. Кремінь ще у 2000 р. зазначав: «На превеликий жаль, наш навчальний процес здебільшого скерований на те, щоб дитина здобула ту чи іншу суму знань і, в кращому випадку, могла її переказати на уроці або під час іспитів. А йдеться про переорієнтування навчання з простого засвоєння предметів на отримання навичок, уміння на їх основі самостійно аналізувати процеси, що відбуваються навколо і самостійно приймати рішення» [11, с. 4]. Ми погоджуємось з думкою М. Подд'якова, який справедливо зауважує, що на сучасному етапі треба давати дітям ключ до пізнання дійсності, а не прагнути до вичерпної суми знань, як це мало місце в традиційній системі розумового виховання.

Професійний розвиток є важливою метою підготовки майбутніх педагогів. Дослідження John Hattie (2009) підтверджують ефективність чотирьох форм організації професійного навчання, що сприяють формуванню знань і поведінки педагогів: спостереження фактичних методів у класі (аудиторії); мікровикладання; відео / аудіо зворотний зв'язок; практика [31].

Н. Timperley, А. Wilson, Н. Barrar, I. Fung (2007) провели 72 дослідження, в яких вивчався вплив професійного розвитку педагога на успішність учнів. Було встановлено, що найкраще професійному зростанню

й становленню сприяють: можливість навчатися упродовж тривалого часу, оцінювання педагогів із залученням зовнішніх експертів, розуміння взаємозалежності процесу навчання педагога й результатами студентів, можливість відстоювати свої погляди на освіту у професійній дискусії, взаємонавчання педагогів (участь у професійному співтоваристві практиків є необхідною, але сама по собі недостатньою), підтримка прагнень до навчання й розвитку керівництвом закладу освіти [29].

John Hattie (2009) узагальнив шість показників досконалості в галузі освіти:

1. Посада вчителя відноситься до числа потужних впливів у процесі навчання.

2. Учителі мають бути впливовими, турботливими, брати активну, пристрасну участь у процесі викладання і навчання.

3. Учителі мають бути поінформовані про думки, знання студентів, щоб створити сенс і збагатити досвід у світлі цього знання для кожного учня, забезпечувати значущий і відповідний зворотний зв'язок, який скеровуватиме поступовий рух дитини через усі рівні навчального плану.

4. Учителі мають знати критерії успіху й навчальної результативності своїх занять для студентів; усвідомлювати перспективу розвитку своєї діяльності у світлі розриву між поточним знанням студентів та критеріями успіху з орієнтацією на майбутнє.

5. Учителі мають розвинути в учнів уміння будувати й реконструювати знання та ідеї. Не знання або ідеї мають вирішальне значення, а здатність їх будувати.

6. Керівники шкіл та вчителі мають створити навчальні середовища, де помилка сприймається як можливість навчання, де відкидається неправильне знання, а розуміння вітається, де учасники можуть відчувати себе в безпеці, щоб дізнаватися нового, переучуватися, а також вчитися здобувати знання і розуміння.

Цінність ефективного викладання полягає, на думку John Hattie, в обговоренні, дослідженні, спростовуванні, дебатуванні стосовно очікувань та поглядів вчителів. Для того, щоб породити реформу в освіті, потрібно вивчити особливості викладання вчителів, визначити, що працює і для кого, побачити докази ефективності їхніх методів навчання [31].

P. Andrysova, J. Martincova, H. Vcelarova підкреслюють важливість у професійній підготовці педагогів значної бази знань, специфічних умінь і навичок виконання педагогічних функцій. Водночас, зміна освітньої

парадигми у напрямі саморегульованого навчання, зміщення акцентів у відносинах учитель–учень, зумовлює необхідність змін у професійній підготовці педагогів. Підготовка вчителів стикається із завданнями й перспективами, які відображені у вимогах до особистості вчителя і характеризується такими основними явищами: розвиток м'яких навичок спілкування; досконале знання змісту навчальної програми; довіри, самоефективності; здатності до критичного погляду на себе й оточуючий світ, явища; великодушність і орієнтація на гнучкість знань. При взаємодії педагог–студент дві відмінні індивідуальні системи «зустрічаються», і, в першу чергу, необхідно вміти «налаштуватися» на одну хвилю, щоб досягти соціально-педагогічного консенсусу. Для цього стає необхідним: мотивація; повага до біологічних, психологічних і соціальних особливостей студентської майстерності; знання педагогічної психології, щоб працювати з невдачами; здатність до безперервного навчання, індивідуальної підготовки та підготовки педагогічних ситуацій у «захищеному середовищі»; перетин зони комфорту; транзакційний аналіз; визначення потреб студентів, викладачів, управління школою, батьками, суспільством. Викладачі повинні мати достатню професійну компетентність і розгорнутий комплексний план розвитку особистості учня, спрямований на формування моральності, комунікабельності, характеру, поваги до культурних і екологічних цінностей. Студент буде створювати на основі цінностей і ціннісних відносин власні системи саморегулювання по відношенню до всіх компонентів життя. Навіть педагог-початківець має бути носієм прогресу, а не застою, і дослідження діяльності такого вчителя повинні зробити свій внесок у прогнозування в галузі освіти [14; 25].

Експериментальне дослідження Go Youngmi, Kang Jinju (2015), присвячене підготовці майбутніх педагогів до роботи з дітьми раннього й дошкільного віку, дозволяє констатувати важливість навчання майбутніх педагогів на основі конструктивістського підходу, що передбачає досвід конструювання власної системи знань, розуміння ролі й функції педагога в освітньому процесі, спостереження й самостійного проведення роботи з дітьми з наступним самоаналізом та обговоренням у підгрупах з метою усвідомлення власної педагогічної діяльності на основі конструктивізму [19].

Процес зародження педагогічного конструктивізму можна побачити в системі освіти США у кінці XIX ст., коли на зміну «філософії біхевіоризму» приходять нова філософія. Підґрунтям до становлення сутності педагогічного конструктивізму стали дослідження, що виникли на стику

філософії, епістемології і психології, які дали новий погляд на процес мислення, пізнання і діяльності суб'єкта: Ж.°Піаже та Л. Виготський (генетична епістемологія), Д. Дьюї (прагматизм), О.°Леонтьєв, В. Зінченко, М. Розов (діяльнісний підхід), К. Роджерс (особистісно-центрований підхід), А. Маслоу (теорія потреб) та ін. Головною особливістю конструктивізму, з точки зору філософії, є ідея існування реальності не як сталої даності, а як такої, що потребує виявлення й встановлення через свою відкритість і динамічність. Оскільки реальність розглядається як відкрита й динамічна система, яка має характеристики суб'єкта, пізнавальний процес розглядається як процес створення, проектування конструкцій дійсності, світу досвіду суб'єкта, а не пасивне відображення «зовнішнього» світу. Виникнення когнітивних конструктів обумовлене адаптивною функцією пізнання, що забезпечує пристосування і виживання організму. Когнітивні конструкти, забезпечуючи стійкість життєвого досвіду суб'єкта, дають можливість передбачати і застосовувати результати досвіду в майбутньому. Таким чином, основним підґрунтям педагогічного конструктивізму є ідея пізнання як процесу адаптації (В.°Богданова). Цінність пізнання визначається прагматикою, тобто успішністю функціонування суб'єктів у реальних умовах (Ю. Алябишева, А. Веряєв).

Д. Кезін узагальнив філософські твердження радикального конструктивізму: пізнання – активний процес конструктивної діяльності суб'єкта; пізнання має адаптивне значення і націлене на пристосування й виживання; пізнання служить організації внутрішнього світу суб'єкта, а не завданням опису об'єктивної онтологічної реальності; наукове пізнання, в кінцевому рахунку, повинно служити практичним цілям; істина множинна; критерій «гарного» знання – придатність [8, с. 11].

Сучасні дослідники (Jacqueline Grennon Brooks, Martin G. Brooks, Ismat Abdal-Haqq, R. J. Martin, V. Richardson, J. Vadeboncoeur,) виокремлюють три найбільш суттєві теорії, що покладені в основу розуміння сутності педагогічного конструктивізму: концепція когнітивного розвитку Ж. Піаже, теорія соціального розвитку Л.°Виготського, теорія прагматизму Д. Дьюї.

Педагогічні погляди Д. Дьюї ґрунтуються на ідеях І. Канта, У. Джеймса, Ж.-Ж. Руссо. Філософсько-педагогічна теорія Дьюї підкреслює вирішальне значення спеціально організованого досвіду, заснованого на вирішенні практичних проблем і практичному перетворення світу [3]. Згідно прагматичної теорії Д. Дьюї, навчання є не підготовкою до життя, а

власне життям у його особливій формі, тому важливо формувати в учнів навички вироблення конкретних рішень шляхом вирішення проблемних ситуацій, а не забивати їх голови готовими знаннями. Отже, знання розглядаються не як ціль, а як засіб вирішення конкретних життєвих проблем, а в процесі навчання важливості набуває опанування нових способів і шляхів здобуття знань, а не знання, тобто увага приділяється саме процесу, а не лише результату навчання, який є по суті суб'єктивним досвідом [5]. Роль викладача полягає у створенні сприятливого середовища для активізації індивідуальних здібностей кожного учня з метою набуття ним у повсякденній діяльності власного досвіду і перевірених власним досвідом знань, замість передачі готових знань і способів вирішення відірваних від реального життя проблем у готовому вигляді [4; 6].

Концепція когнітивного розвитку Ж. Піаже як специфічної форми біологічної адаптації передбачає індивідуальний розвиток дитини через її активну взаємодію зі світом, результатом якої є адаптація отриманої інформації до наявних знань, конструювання знань з власного досвіду. Згідно з концепцією Ж. Піаже, адаптація відбувається через асиміляцію (вирішення нових проблем через використання існуючих схем) і акомодацию (зміна існуючих схем для вирішення нових проблем) [10, с. 222]. Важливість цієї точки зору полягає в тому, що в дитині бачать активного учасника процесу власного розвитку, а не пасивного реципієнта біологічних впливів (дозрівання) або стимулів навколишнього середовища. Даний підхід часто називається генетичною епістемологією, оскільки він відображає глибоке переконання, що розвиток інтелекту можна розглядати як натуралістичний і біологічний процес, результат динамічної взаємодії дитини і навколишнього середовища. Ж. Піаже розглядав психічний розвиток дитини поза соціально-історичним контекстом, розумів цей розвиток як спонтанний процес, що практично не залежить від навчання. Аргументація Піаже полягала в тому, що хороша організація (конструкція) поєднує збереження (отримане знання зберігається) і новизну (кращі знання розвиваються) за допомогою необхідності (знання вбудовано в необхідну систему). Розвиток пізнавальних здібностей розглядався Ж. Піаже як процес, що має власну внутрішню логіку і не є тотожним навчанню. Навчання ж має будуватися відповідно до певного рівня розвитку [6].

Процес навчання, за культурно-історичною теорією Л. Виготського, розглядається як колективна діяльність, а розвиток внутрішніх індивідуальних особливостей дитини має відбуватися у співпраці (у

найширшому розумінні) з іншими. Теорія соціального розвитку стверджує, що соціальна взаємодія передує розвитку, а свідомість і пізнання є кінцевим продуктом соціалізації і соціальної поведінки. Теорія Виготського окреслює три основні питання, що були покладені в основу конструктивізму: 1) важливість і суть соціальної взаємодії, 2) більш обізнані інші й 3) зона найближчого розвитку. При цьому, до «більш обізнаних інших» відноситься будь-хто, хто має глибше розуміння або вищий рівень, ніж здібності учня, щодо конкретного завдання, процесу або концепції. «Зона найближчого розвитку» розглядається як відстань між здатністю учня виконати завдання під керівництвом дорослих та/або з експертними співробітниками і здатністю до вирішення проблеми самостійно. За словами Л. Виготського, навчання відбувалося саме в цій зоні. У процесі навчання учні відіграють активну роль. Роль учителя полягає у співпраці зі своїми студентами, у допомозі/полегшенні конструювання власних знань. Навчання стає взаємним досвідом учнів і педагогів. Отже, Л. Виготський зосереджений на зв'язках між людьми і соціокультурним контекстом в якому вони діють і взаємодіють у процесі спільного набуття досвіду [16; 28].

Як зазначає Н. Бабіч, різноманітні варіанти конструктивізму (Т.°Duffy, D.°Cunnigham, 1996) пов'язані із загальноновизнаною точкою зору на навчання як активний процес конструювання знань і викладання (інструктування) як процес підтримки навчання [1, с. 9].

А. Пуляєвська, узагальнюючі сучасні дослідження, виокремлює такі закони системи конструктивного навчання: закон усвідомленої потреби; закон потенційних можливостей і визначення мети – навчання людини відповідає конструктивній оцінці (самооцінці й зовнішній оцінці) її потенційних можливостей і поставленим цілям; закон мотиваційного програмно-цільового управління навчанням (самонавчанням); закон демократичності (елективності); закон збереження; закон «переходу кількісних змін у якісні» (система конструктивного навчання забезпечує доцільну координацію інноваційних освітніх процесів; потік інформації, що надходить людині, стає знанням тільки в процесі її конструктивної діяльності); закон «єдності й боротьби протилежностей» стосовно сумісності дискретно діючих протилежних методів навчання [13].

Конструктивне навчання, безсумнівно, є творчим процесом. Творча конструктивність – це збір наукових даних, винахідницька активність студентів, функціональність, швидкість вироблення нових технологічних рішень [13].

Як зазначають В. Brdicka, P. Dostal, M. Hejny, J. Novotna, J. Molnar, S. Schubertova, N. Stehlikova, V. Vanek, принципи педагогічного конструктивізму можна схарактеризувати таким чином:

- акцент на діяльності і підвищення мотивації студента до навчання;
- системний підхід до вирішення проблем, знаходження зв'язків, асоціацій, міждисциплінарний підхід;
- збереження принципу наступності і послідовності;
- диференційоване застосування методів навчання на підставі врахування індивідуальних психологічних особливостей студентів (різні типи інтелекту, особистості, стилі навчання);
- індивідуальний підхід до студента на основі рівня його/її психічного розвитку;
- співробітництво між педагогом та студентом на основі спілкування й взаємонавчання педагога і студента;
- навчання учасників принципам синергії для спільної роботи;
- навчальна діяльність на основі дослідництва;
- спілкування і взаємодія з сім'єю;
- співпраця студента з представниками закладу освіти;
- спільна робота з помилками і невдачами студентів [15; 17; 20; 23].

Конструктивістська теорія західної освіти виходить з положення, що знання активно конструюються людським розумом на основі наявних знань та ідей, відповідно основне освітнє завдання – розвинути у студентів здатність мислити. «Знання, як таке, ніколи не може бути передано від однієї людини іншій. ... Єдиний спосіб, яким чином особистість може набувати знання, це створювати його самому або конструювати його для себе. Діяльність викладання має розглядатись як спроба так змінити довкілля учня, щоб він зміг побудувати такі когнітивні структури, які хоче передати йому вчитель» (Ернст фон Глазенфельд) [18, с. 6].

У цілому, як відзначають А. Juvova, S. Chudy, P. Neumeister, J. Plischke, J. Kvintova (2015), суть педагогічного конструктивізму полягає в стимулювання учнів до інтерактивності, соціальної комунікації, розвитку власних знань, структур знань і критичної оцінки інформації, переходу від стратегії передачі готових знань до стимулювання самонавчання, самоініціації, самоорганізації, самооцінки [26, с. 346].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, на основі узагальнення теоретичних концепцій та практичного доробку науковців, визначаємо, що педагогічний конструктивізм є теорією й практикою

викладання і навчання, яка передбачає побудову окремою особою (студентом, учнем, вихованцем) нових знань через власну психічну активність, діяльність та соціальну взаємодію. Основною метою практики педагогічного конструктивізму є розвиток у студентів здатності мислити й здобувати знання.

Підготовка майбутніх вихователів до роботи з дітьми на засадах компетентнісного підходу має передбачати зміну освітньої функції педагога ВНЗ з активного транслятора знань на підтримуючого мотиватора, фасилітатора; студенто зорієнтоване навчання; участь студентів у розробці й організації навчального процесу з метою конструювання власного знання й досвіду; створення сприятливого, безпечного, мотивуючого навчального середовища. Сучасний освітній процес у виші має бути спрямованим на підготовку педагогів нової формації на основі сучасних підходів до розуміння функцій педагога, студента, сутності процесу навчання, щоб «нові» вихователі у свою чергу були спроможними реалізувати суть ідей конструктивізму у роботі з дітьми дошкільного віку.

Подальше дослідження даного питання можливе у напрямі розкриття різних аспектів реалізації ідей конструктивізму у процесі підготовки майбутніх педагогів: забезпечення підтримки й своєчасного зворотного зв'язку під час навчання; формування й розвитку у студента мотивації до навчання; організація взаємодії, спільної роботи між студентами й навчальним контентом, а не лише викладачем; використання активних методів навчання.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бабич Н. Конструктивизм: обучение и преподавание [Электронный ресурс] / Нада Бабич // Вестник Красноярского государственного педагогического университета им. В. П. Астафьева. – 2013. – № 3 [25] – С. 6–31. – Режим доступа: <http://www.kspu.ru/upload/documents/2013/10/28/b3fdb6c6c88b54a2c5a12e7dc6a0a1dd/2013-3-25.pdf>

2. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук; Авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю. – К. : Видавництво, 2012. – 26 с. – Режим доступа: [http://mon.gov.ua/content/%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0/%D0%94%D0%BE%D1%88%D0%BA%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-na-sajt-\(ostatochnij\).pdf](http://mon.gov.ua/content/%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0/%D0%94%D0%BE%D1%88%D0%BA%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-na-sajt-(ostatochnij).pdf)

3. Бим-Бад Б. М. Педагогика Джона Дьюи [Электронный ресурс] / Б. М. Бим-Бад // Историко-педагогическое знание в начале III тысячелетия: задачи, методы,

источники и проблематика истории педагогики : Мат-лы Восьмой нац. науч. конф. (Москва, 14 ноября 2012 года) / Ред.-сост. Г. Б. Корнетов. – М. : АСОУ, 2012. – С. 42–53. – Режим доступа : <http://www.zenon74.ru/school/progressivnaya-pedagogika-dzhona-dyui>

4. Богданова В. О. Педагогический конструктивизм: образование как адаптация [Электронный ресурс] / В. О. Богданова // Философия образования. – 2012. – № 5 (44). – С. 40–46. – Режим доступа : <http://elib.cspu.ru/xmlui/handle/123456789/238>

5. Дьюи Д. Школы будущего [Электронный ресурс] / Д. Дьюи, Э. Дьюи // Народное образование. – 2000. – № 8. – С. 244–269. – Режим доступа : http://makarenko-museum.narod.ru/Classics/Dewey/Dewey_Schools_of_Future.htm.

6. Загвоздкин В. К. Теоретические основы обучения путем создания обучающей среды [Электронный ресурс] / В. К. Загвоздкин – Режим доступа : <http://www.rcde.ru/method/953.html>

7. Зимняя И. А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании: авторская версия / И. А. Зимняя. – М. : Исслед. центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. – 220 с.

8. Кезин Д. В. Радикальный конструктивизм: познание «в пещере» / Д. В. Кезин // Вестник Московского университета. – 2004. – Сер. 7. Философия. – №4. – С. 3–24.

9. Компетентностный подход в высшем профессиональном образовании : Монография / под ред. А. А. Орлова, В. В. Грачева. – М. : Директ-Медиа, 2014. – 378 с.

10. Кордуэлл М. Психология. А–Я. : Словарь-справочник / пер. с англ. К. С. Ткаченко. – М. : ФАИР-ПРЕСС, 2000. – 448 с.

11. Кремень В. Г. Підготовка творчої індивідуальності як основне завдання освітньої системи ХХІ століття / В. Г. Кремень // Творча особистість у системі неперервної професійної освіти : Матеріали Міжнар. наук. конф. 16-17 травня 2000 року / за ред. С. О. Сисоєвої і О. Г. Романовського. – Харків : ХДПУ, 2000. – С. 3–4.

12. Мельник Н. І. Формування професійної компетентності фахівців дошкільної освіти у контексті інтеграції в європейський освітній простір / Н. І. Мельник // Підготовка майбутніх вихователів до роботи з дітьми дошкільного віку: компетентнісний підхід: монографія / за заг. ред. Г. В. Беленької, О. А. Половіної. – Умань : ВПЦ «Візаві», 2015. – С. 217–244.

13. Пуляевская А. М. Конструктивистский подход к обучению [Электронный ресурс] / А. М. Пуляевская. – ноябрь 6, 2016. – Режим доступа : <http://nitforyou.com/konstruktivistskij-podxod/>

14. Andrysova P. Pedagogical Condition at Undergraduate Teacher Preparation [Электронный ресурс] / P. Andrysova, J. Martincova, H. Vcelarova // The New Educational Review. – 2014. – Vol. 38. – № 4. – P.152-165. – Режим доступа : http://research.acer.edu.au/cgi/viewcontent.cgi?article=1207&context=research_conference

15. Brdicka V. Role of Internet in education [Электронный ресурс] / V. Brdicka. – 2003. – Режим доступа : Retrieved from: <http://it.pedf.cuni.cz/~bobr/role/ccont.htm>

16. Crawford K. Vygotskian approaches in human development in the information era [Электронный ресурс] / K. Crawford // Educational Studies in Mathematics. – 1996. – Vol. 31(1–2). – P. 43–62. – Режим доступа : <https://www.learning-theories.com/vygotskys-social-learning-theory.html>

17. Dostal P. Soft Computing Methods in Business Optimization / P. Dostal // Global Journal of Technology & Optimization. – 2013. – Vol. 4 (1). – P. 20–21.

18. Glasersfeld E. von. A Constructivist Approach to Teaching [Електронний ресурс] / E. von. Glasersfeld // Constructivism in education / [ed. by L. P. Steffe, J. Gale]. – Hillsdale, 1995. – P. 3–15. – Режим доступу : <http://www.univie.ac.at/constructivism/EvG/papers/172.pdf>
19. Go Youngmi. Early childhood pre-service teachers' self-images of science teaching in constructivism science education courses [Електронний ресурс] / Go Youngmi; Kang, Jinju // Asia-Pacific Forum on Science Learning and Teaching. – Dec., 2015. – Vol.16. – Issue 2. – Article 5. – Режим доступу : <http://www.ied.edu.hk/apfslt/>
20. Hejny M. Twenty-five chapters of mathematics education / М. Hejny, J. Novotna, N. Stehlikova. – Prague : PedF UK, 2004. – 456 p.
21. Kushnir S. Peculiarities of teaching of disciplines in modern universities and ways to implement the content of education in the light of the ideas of constructivism / Svitlana Kushnir // London Review of Education and Science. – «Imperial College Press», 2015. – № 2 (18), (July-December). – Vol. VII. – P. 559–569.
22. Martin R. J. Multicultural social reconstructionist education: Design for diversity in teacher education / R. J. Martin // Teacher education quarterly. – 1994. – № 21(3) – P. 77-89.
23. Molnar J. Constructivism in teaching mathematics / J. Molnar, S. Schubertova, V. Vanek. – UP Olomouc, 2007. – 80 p.
24. Noddings N. Teaching students to think [Електронний ресурс] / Nel Noddings // Educational Leadership. – February, 2008. – Vol. 65. – № 5. – P. 8–13. – Режим доступу : <http://www.ascd.org/publications/educational-leadership/feb08/vol65/num05/All-Our-Students-Thinking.aspx>
25. Novotna J. Critical Thinking in Education / J. Novotna. – London : STS Science Centre, 2013. – 128 p.
26. Reflection of Constructivist Theories in Curren Educational Practice [Електронний ресурс] / Alena Juvova, Stefan Chudy, Pavel Neumeister and others // Universal Journal of Educational Research. – 2015. – № 3(5). – P. 345–349. – Режим доступу : <http://www.hrpub.org/download/20150510/UJER6-19503275.pdf>
27. Richardson V. Constructivist Pedagogy [Електронний ресурс] / Virginia Richardson // Teachers College Record. – December, 2003. – Vol. 105. – № 9. – P. 1623-1640. – Режим доступу : <http://www.users.miamioh.edu/shorec/685/readingpdf/constructivist%20pedagogy.pdf>
28. Social development theory (Vygotsky) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.learning-theories.com/vygotskys-social-learning-theory.html>
29. Timperley H. Teacher Professional Learning and Development : Best Evidence Synthesis Iteration [BES] [Електронний ресурс] / H. Timperley, A. Wilson, H. Barrar, I. Fung. – Wellington, New Zealand : Ministry of Education. – 2007. – Режим доступу : <http://educationcounts.edcentre.govt.nz/goto/BES> www.oecd.org/edu/school/48727127.pdf
30. Vadeboncoeur J. Child development and the purpose of education: A historical context for constructivism in teacher education / J. Vadeboncoeur // Constructivist teacher education: building new understandings / V. Richardson [Ed.]. – Washington, DC : Falmer Press, 1997. – P. 15–37.
31. Visible Learning by John Hattie [Електронний ресурс] / Summary by Gerry Miller (North Tyneside EAZ Consultant). – 2009. – Режим доступу : http://growthmindseteaz.org/files/Visible_Learning_by_J_Hattie_draft_summary.doc

REFERENCES

1. Babich N. Konstruktivizm: obuchenie i prepodavanie [Constructivism: learning and teaching]; [Jelektronnyj resurs] / Nada Babich // Vestnik Krasnojarskogo gosudarstvennogo pedagogicheskogo universiteta im. V. P. Astaf'eva. – 2013. – № 3 [25] – S. 6–31. – Rezhim dostupa : <http://www.kspu.ru/upload/documents/2013/10/28/b3fdb6c6c88b54a2c5a12e7dc6a0a1dd/2013-3-25.pdf>
2. Bazovyy komponent doshkil'noyi osvity [The basic component of preschool education] / Naukovyy kerivnyk: A. M. Bohush, diysnyy chlen NAPN Ukrayiny, prof, d-r ped. nauk; Avt. kol-v: Bohush A. M., Byelyen'ka H. V., Bohinich O. L., Havrysh N. V., Dolynna O. P., Il'chenko T. S., Kovalenko O. V., Lysenko H. M., Mashovets' M. A., Nyzkovs'ka O. V., Panasyuk T. V., Pirozhenko T. O., Ponimans'ka T. I., Sidyel'nikova O. D., Shevchuk A. S., Yakymenko L. Yu. — K.: Vydavnytstvo, 2012. – 26 s. – Rezhim dostupa : [http://mon.gov.ua/content/%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0%D0%94%D0%BE%D1%88%D0%BA%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0/bazoviy-komponent-doshkilnoyi-osviti-na-sajt-\(ostatochnij\).pdf](http://mon.gov.ua/content/%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0%D0%94%D0%BE%D1%88%D0%BA%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0/bazoviy-komponent-doshkilnoyi-osviti-na-sajt-(ostatochnij).pdf)
3. Bim-Bad B. M. Pedagogika Dzhona D'jui [The Pedagogy of John Dewey]; [Jelektronnyj resurs] / B. M. Bim-Bad // Istoriko-pedagogicheskoe znanie v nachale III tysjacheletija: zadachi, metody, istochniki i problematika istorii pedagogiki : Mat-ly Vos'moj nac. nauch. konf. (Moskva, 14 nojabrja 2012 goda) / Red.-sost. G. B. Kornetov. – M. : ASOU, 2012. – S. 42–53. – Rezhim dostupa : <http://www.zenon74.ru/school/progressivnaya-pedagogika-dzhona-dyui>
4. Bogdanova V. O. Pedagogicheskij konstruktivizm: obrazovanie kak adaptacija [Pedagogical constructivism: education as adaptation]; [Jelektronnyj resurs] / V. O. Bogdanova // Filosofija obrazovanija. – 2012. – № 5 (44). – S. 40–46. – Rezhim dostupa : <http://elib.cspu.ru/xmlui/handle/123456789/238>
5. D'jui D. Shkoly budushhego [Schools of Future]; [Jelektronnyj resurs] / D. D'jui, Je. D'jui // Narodnoe obrazovanie. – 2000. – № 8. – S. 244–269. – Rezhim dostupa : http://makarenko-museum.narod.ru/Classics/Dewey/Dewey_Schools_of_Future.htm.
6. Zagvozdkin V. K. Teoreticheskie osnovy obuchenija putem sozdaniya obuchajushhej sredy [Theoretical basis of education by creating a learning environment]; [Jelektronnyj resurs] / V. K. Zagvozdkin – Rezhim dostupa : <http://www.rcde.ru/method/953.html>
7. Zimnjaja I. A. Kljuchevye kompetentnosti kak rezul'tativno-celevaja osnova kompetentnostnogo podhoda v obrazovanii: avtorskaja versija [Key competences as effectively-targeted competence based approach to education. Author's version] / I. A. Zimnjaja. – M. : Issledovatel'skij centr problem kachestva podgotovki specialistov, 2004. – 220 s.
8. Kezin D. V. Radikal'nyj konstruktivizm: poznanie «v peshhere» [Radical constructivism: knowledge "in the cave"] / D. V. Kezin // Vestnik Moskovskogo universiteta. – 2004. – Serija 7. Filosofija. – № 4. – S. 3–24,
9. Kompetentnostnyj podhod v vysshem professional'nom obrazovanii : Monografija [Competence-based approach in higher professional education: Monograph] / pod red. A. A. Orlova, V. V. Gracheva. – M. : Direkt-Media, 2014. – 378 s.
10. Kordujell M. Psihologija. A-Ja : Slovar'-spravochnik [Psychology. A-Z : Reference dictionary] / per. s angl. K. S. Tkachenko. – M. : FAIR-PRESS, 2000. – 448 s : il.

11. Kremen' V. H. Pidhotovka tvorchoyi indyvidual'nosti yak osnovne zavdannya osvity XXI stolittya [Preparation of the creative personality as primary goal the educational system of the XXI century] / V. H. Kremen' // *Tvorcha osobystist' u systemi nepererivnoyi profesiynoyi osvity: Materialy Mizhnar. nauk. konf, 16–17 travnya 2000 roku / za red. S. O. Sysoyevoyi i O. H. Romanovskoho.* – Kharkiv : KhDPU, 2000. – S. 3–4.

12. Mel'nyk N. I. Formuvannya profesiynoyi kompetentnosti fakhivtsiv doshkil'noyi osvity u konteksti intehratsiyi v yevropeys'kyu osvitniy prostir [Formation of professional competence of specialists of preschool education in the context of integration into the European educational environment] / N. I. Mel'nyk // *Pidhotovka maybutnikh vykhovateliv do roboty z dit'my doshkil'noho viku: kompetentnisnyy pidkhid: monografiya / za zah. red. H. V. Byelyen'koyi, O. A. Polovinoyi.* – Uman' : VPTs «Vizavi», 2015. – S. 217–244.

13. Puljaevskaja A. M. Konstruktivistiskij podxod k obucheniju [Constructivist approach to learning]; [Elektronnij resurs] / A. M. Puljaevskaja. – nojabr' 6, 2016. – Rezhim dostupu : <http://nitforyou.com/konstruktivistiskij-podxod/>

14. Andrysova P. Pedagogical Condition at Undergraduate Teacher Preparation [Elektronnij resurs] / P. Andrysova, J. Martincova, H. Vcelarova // *The New Educational Review.* – 2014. – Vol. 38. – № 4. – P. 152–165. – Rezhim dostupu : http://research.acer.edu.au/cgi/viewcontent.cgi?article=1207&context=research_conference

15. Brdicka B. Role of Internet in education [Elektronnij resurs] / B. Brdicka. – 2003. – Rezhim dostupu : Retrieved from: <http://it.pdf.cuni.cz/~bobr/role/ccont.htm>

16. Crawford K. Vygotskian approaches in human development in the information era [Elektronnij resurs] / K. Crawford // *Educational Studies in Mathematics.* – 1996. – Vol. 31(1–2). – P. 43–62. – Rezhim dostupu : <https://www.learning-theories.com/vygotskys-social-learning-theory.html>

17. Dostal P. Soft Computing Methods in Business Optimization / P. Dostal // *Global Journal of Technology & Optimization.* – 2013. – Vol. 4 (1). – P. 20–21.

18. Glasersfeld E. von. A Constructivist Approach to Teaching [Elektronnij resurs] / E. von. Glasersfeld // *Constructivism in education / [ed. by L. P. Steffe, J. Gale].* – Hillsdale, 1995. – P. 3–15. – Rezhim dostupu : <http://www.univie.ac.at/constructivism/EvG/papers/172.pdf>

19. Go Youngmi. Early childhood pre-service teachers' self-images of science teaching in constructivism science education courses [Elektronnij resurs] / Go Youngmi; Kang, Jinju // *Asia-Pacific Forum on Science Learning and Teaching.* – Dec., 2015. – Vol. 16. – Issue 2. – Article 5. – Rezhim dostupu : <http://www.ied.edu.hk/apfslt/>

20. Hejny M. Twenty-five chapters of mathematics education / M. Hejny, J. Novotna, N. Stehlikova. – Prague : PedF UK, 2004. – 456 p.

21. Reflection of Constructivist Theories in Curren Educational Practice [Elektronnij resurs] / Alena Juvova, Stefan Chudy, Pavel Neumeister and others // *Universal Journal of Educational Research.* – 2015. – № 3(5). – P. 345–349. – Rezhim dostupu : <http://www.hrpub.org/download/20150510/UJER6-19503275.pdf>

22. Kushnir S. Peculiarities of teaching of disciplines in modern universities and ways to implement the content of education in the light of the ideas of constructivism / Svitlana Kushnir // *London Review of Education and Science.* – «Imperial College Press», 2015. – № 2(18), (July-December). – Vol. VII. – P. 559–569.

23. Martin R. J. Multicultural social reconstructionist education: Design for diversity in teacher education / R. J. Martin // *Teacher education quarterly.* – 1994. – № 21(3) – P. 77-89.

24. Molnar J. Constructivism in teaching mathematics / J. Molnar, S. Schubertova, V. Vanek. – UP Olomouc, 2007. – 80 p.

25. Noddings N. Teaching students to think [Электронный ресурс] / Nel Noddings // Educational Leadership. – February, 2008. – Vol. 65. – № 5. – P. 8–13. – Rezhim dostupu : <http://www.ascd.org/publications/educational-leadership/feb08/vol65/num05/All-Our-Students-Thinking.aspx>

26. Novotna J. Critical Thinking in Education / J. Novotna. – London : STS Science Centre, 2013. – 128 p.

27. Richardson V. Constructivist Pedagogy [Электронный ресурс] / Virginia Richardson // Teachers College Record. – December, 2003. – Vol. 105. – № 9. – P. 1623–1640. – Rezhim dostupu : <http://www.users.miamioh.edu/shorec/685/readingpdf/constructivist%20pedagogy.pdf>

28. Social development theory (Vygotsky) [Электронный ресурс]. – Rezhim dostupu : <https://www.learning-theories.com/vygotskys-social-learning-theory.html>

29. Timperley H. Teacher Professional Learning and Development : Best Evidence Synthesis Iteration [BES] [Электронный ресурс] / H. Timperley, A. Wilson, H. Barrar, I. Fung. – Wellington, New Zealand : Ministry of Education. – 2007. – Rezhim dostupu : <http://educationcounts.edcentre.govt.nz/goto/BES> www.oecd.org/edu/school/48727127.pdf

30. Vadeboncoeur J. Child development and the purpose of education: A historical context for constructivism in teacher education / J. Vadeboncoeur // Constructivist teacher education: building new understandings / V. Richardson [Ed.]. – Washington, DC : Falmer Press, 1997. – P. 15–37.

31. Visible Learning by John Hattie [Электронный ресурс] / Summary by Gerry Miller (North Tyneside EAZ Consultant). – 2009. – Rezhim dostupu : http://growthmindseteaz.org/files/Visible_Learning_by_J_Hattie_draft_summary.doc